

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1918 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av tvenne motioner om skrivelser till Konungen dels i fråga om provisoriskt förbud mot vissa alkoholhaltiga dryckers tillverkning, införsel och försäljning, dels om utfärdande av tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker, samt i anledning av andra kammarens beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisoriskt rusdrycksförbud.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 51, har herr *Bergman m. fl.* hemställt, att riksdagen ville besluta att med hänsyn till nu rådande extraordinära dyrtidsförhållanden hos Kungl. Maj:t hemställa, *Motionerna.*

1) att all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker, med undantag av vad som erfordras för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov, måtte varda omedelbart tillsvidare förbjuden;

2) att all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maldrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, likaledes må varda omedelbart tills vidare förbjuden med undantag av vad som för medicinska, tekniska och vetenskapliga, kyrkliga och därmed jämförliga behov prövas skäligt;

3) att detta provisoriska rusdrycksförbud icke må utan riksdagens medgivande upphävas.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 63, som ävenledes remitterats till andra tillfälliga utskottet, har herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* föreslagit,

att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t ingå med en skrivelse, vari hemställes, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutar.

Beträffande motiveringen till dessa yrkanden hänvisas till motionerna.

*Andra kam-
marens beslut.*

Vidare har första kammaren till sitt andra tillfälliga utskott hänvisat andra kammarens beslut på grund av där väckta motioner, dels av herr Vennerström m. fl., nr 116, dels av herr Ingvarson m. fl., nr 171, i fråga om rusdrycksförbud, enligt vilket beslut andra kammaren bifallit sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande och kammaren sålunda för sin del beslutat,

att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställes, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutar.

Utskottet.

De motioner, som överlämnas till förberedande behandling av riksdagens tillfälliga utskott, avse i regel framställningar om skrivelser till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning av visst ärende och framläggande för riksdagen av det förslag, var till utredningen kan föranleda, eller, då frågan faller inom Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsområde, med hemställan till Kungl. Maj:t att efter verkställd utredning vidtaga den åtgärd, som kan påkallas.

Herr Bergmans m. fl. motion äsyftar något långt mera vittgående, nämligen att riksdagen skulle hemställa till Kungl. Maj:t att utfärda förbud, att omedelbart tillämpas, mot all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker med undantag av vad som erfordras för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov, samt ävenledes förbud mot all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maltdrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehålla mer än 2 $\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol (således även av s. k. pilsnerdricka, vilken ej ens av nykterhetskommitterade betraktats som rusdryck), med liknande undantag. Detta motionärernas yrkande innebär således en omfattande lagstiftning på det närings- och handelspolitiska området.

Det synes utskottet, att riksdagen icke grundlagsenligt kan överlåta denna lagstiftning åt Kungl. Maj:t utan att ens förut ha satts i tillfälle att granska de författningar, som Kungl. Maj:t skulle äga att

utfärda för ernående av motionärernas syftemål. Det gäller dessutom i själva verket icke allenast en lagstiftningsfråga, utan även en i statens ekonomi djupt ingripande bevillningsfråga.

Ett sådant förfarande, som motionärerna ifrågasatt, synes snarare höra hemma i en stat med absolutistiskt styrelsesätt än i ett statskick, som vilar på konstitutionell grund.

Motionärerna hava visserligen bifogat ett förslag till förordning angående förbud mot tillverkning, införsel och försäljning av rusgivande drycker. Men detta kan icke betraktas annorlunda än som en anvisning till regeringen, huru de tänkt sig saken ordnad. Såsom underlag till en lagstiftning i ämnet kan det svärligen lämpa sig.

Utskottet saknar för sin del befoget att ingå på något som helst bedömande av detta förslag till förordning. För att detta skulle kunna undergå förberedande utskottsbehandling, hade det måst hänvisas till det ständiga utskott, som har att avgiva yttrande i dylika ärenden.

Den invändningen torde möjligen göras, att det i detta fall endast gäller en provisorisk anordning, vilken riksdagen kan överlämna åt Kungl. Maj:t att under utomordentliga förhållanden vidtaga, men även i fråga om provisoriska lagar gäller ingalunda, att riksdagen äger att helt avstå från sin lagstiftningsmakt.

För övrigt kunna den eller de författningar, som motionärerna önska få utfärdade, ingalunda kallas provisoriska, ehuru de så benämnas i motionen. En provisorisk förordning antages för att tillämpas under viss fixerad tid för att därefter av sig själv upphöra att gälla, såvida den icke av statsmakterna förnyas för en ny tidsperiod. Här påyrka motionärerna, att ett »provisoriskt» rusdrycksförbud skulle gälla, tills det av riksdagen upphäves.

Med en sådan förutsättning äro alla våra lagar och förordningar provisoriska, ty de äga tillämpning, tills de ändras eller upphävas genom beslut av de statsmakter som stiftat dem. Det är alltså i detta fall icke fråga om en tillfällig anordning, utan om en bestående lagstiftning, vilken riksdagen icke kan lämna ifrån sig utan att komma i strid med gällande grundlagsstadganden.

Vore det fråga endast om en provisorisk anordning, som betingas av nuvarande krigstidsförhållanden, behöves icke ett nytt riksdagens beslut för att förläna Kungl. Maj:t rätt att utfärda ett totalförbud.

Med anledning av kungl. proposition beslöt nämligen 1915 års riksdag sådan ändrad lydelse av gällande brännvins- samt vin- och ölförsäljningsförordningar, att Kungl. Maj:t må kunna meddela förbud mot detaljhandel med brännvin eller försäljning av vin eller öl eller före-

skriva inskränkning i dylik handel, därest sådan åtgärd finnes nödig vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande. Med stöd härav har Kungl. Maj:t upprepade gånger lämnat föreskrifter om inskränkningar i handeln med rusdrycker.

I förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, vilken träder i kraft den 1 januari 1919, är samma befogenhet tillerkänd Kungl. Maj:t i VI kap. 70 § mom. 2, som är av följande lydelse: »Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med rusdrycker eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, äge Konungen därom förordna. I fall, varom nu är sagt, må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av Konungens befallningshavande, där Konungen det medgivit.»

Det anförda synes utskottet tillräckligt motivera ett avstyrkande av motionen i fråga och av ett första kammarens bifall till andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Härtill kommer, att riksdagen så sent som i fjor antagit en försäljningsförordning med begränsad inköpsrätt, övervaknings- och kontrollbestämmelser. Denna förordning, som ännu icke börjat tillämpas, grundar sig i huvudsak på nykterhetskommitterades betänkande, vilka väl anses ha ägt kompetens att framlägga ett lagförslag till folknykterhetens främjande. Och dessa kommitterade kunna väl icke misstänkas för bristande intresse och nit att få fram så långt gående restriktioner som möjligt till begränsning av rusdryckers förtäring och till utrotande av dryckenskapslasten. Det var icke utan svårigheter, som överläggningar mellan skilda meningsgrupper ledde till detta riksdagens positiva beslut. Med erkännansvärd självuppgivelse från deras sida, vilka bekämpa allt slags tvångslagstiftning och hålla på den personliga friheten för oförvitliga medborgare, som icke i någon mån överskrida måttlighetens gränser, ernåddes en överenskommelse om denna långt gående restriktiva rusdrycksförordning, vilken ock vann majoritet i riksdagens båda kamrar. Från nykterhetshåll, utom från de längst gående förbudsivrarna, har också denna lagstiftning vunnit allmänt erkännande såsom ett betydande steg i nykterhetsvänlig riktning.

Det synes därför utskottet vittna om en beklaglig brist på respekt för detta slutligen ernådda samförstånd på nykterhetspolitikens område — vilken överenskommelse av många betecknats som en betänkelig eftergift för det extrema nykterhetssträvandet, ja, rent av som en kapitulation för detta till förfång för medborgerlig frihet och trevnad — att redan

nu vilja ändra och skärpa denna lagstiftning, innan den i någon mån prövats, ja, rent av försätta den ur tillämpning för all framtid genom förbudskrav, innan lagen fått visa sina verkningar.

Enligt utskottets förmenande strider ett sådant tillvägagångssätt mot god parlamentarisk sed och vittnar om ogrannlagenhet mot dem, som djärvas hysa en annan uppfattning än förbudsivrarna, men dock icke kunna fränkännas allvarlig strävan att bekämpa onykterheten i landet och att även med lagstiftningens hjälp söka göra svenska folket till ett nyktert, sedligt och livskraftigt folk.

Utskottet vill ock betona, vilket kontrollstyrelsen i sitt yttrande i frågan särskilt framhållit, att Kungl. Maj:t uppdragit åt den år 1911 tillsatta nykterhetskommittén att även verkställa en allsidig utredning rörande allmänt rusdrycksförbud, vilken utredning för närvarande icke föreligger avslutad.

Riksdagen kan skäligen icke skriva till Kungl. Maj:t och begära ny utredning i ett ärende, som ligger under kommittébehandling, och ännu mindre kan riksdagen besluta i ett sådant ärende, innan utredningen och därpå grundat förslag förelagts riksdagen.

Under sådana förhållanden har utskottet saknat särskild anledning att inlåta sig på frågan om det totalförbud, som motionärerna påyrkat måtte omedelbart sättas i verkställighet.

Utskottet har emellertid i ärendet, sådant det framförts i herr Bergmans m. fl. motion, i vederbörlig ordning inhämtat yttranden, vilka såsom bilagor åtfölja detta betänkande, dels från kungl. kontrollstyrelsen och dels, med hänsyn till gällande handelstraktater, från Kungl. Maj:ts och rikets kommerskollegium. Det senare ämbetsverket meddelar, att handelstraktaterna icke enligt kollegiets mening lägga hinder i vägen för genomförande av det avsedda förbudet. Förutsättningen synes dock vara, att detsamma skall vara provisoriskt, vilket det av motionärerna påyrkade förbudet icke är, enligt vad utskottet sökt visa.

Det ovan återgivna undantagsstadgaudet, vilket förlämnar Kungl. Maj:t rätt att under utomordentliga förhållanden meddela förbud mot försäljning av rusdrycker, innefattar icke provisoriskt förbud även mot import av viner och spirituosa. Men det är uppenbart, att ett försäljningsförbud inverkar på importen. För sådant provisoriskt förbud kunna gällande handelstraktater icke anses lägga något hinder.

Under nu rådande upplösning av internationella förbindelser torde vid ett provisoriskt importförbud icke heller synnerlig hänsyn behöva tagas till känslorna hos de stater, med vilka vi avslutat handelstraktater. Men vid ett förnyande av dessa handelsöverenskommelser torde säker-

ligen ett för oberäknelig framtid bestående importförbud komma att menligt inverka på Sveriges exportmöjligheter och föranleda repressalier från de staters sida, som se sina merkantila intressen förnärmade av ett sådant förbud.

Helt nyligen innehöll »l'Economiste francais» en artikel, däri framhölls, att Frankrike, då det gäller att efter kriget söka förbättra sin handelsbalans, gör räkning på de skandinaviska länderna såsom avsättningsmarknader för bl. a. sina viner och likörer, av vilka konsumtionsartiklar Sverige förut importerat stora kvantiteter även från Tyskland, Spanien och Portugal.

I själva sakfrågan, huruvida ett totalförbud i vårt land kan anses tillrådligt, håller utskottet före, att ett sådant förbud, i synnerhet utan förberedelse genomfört, långt ifrån att främja folknykterheten, skulle komma att bli för densamma till måhända obotlig skada lång tid framåt. Kontrollstyrelsen, vilken väl icke kan misstänkas för avoghet mot nykterhetssträvandena, konstaterar, vilket ock är allmänt bekant, att olaga tillverkning av brännvin redan förekommer i ganska avsevärd omfattning, oaktat tillgången på de ämnen, av vilka brännvin framställes, är mycket knapp, och styrelsen framhåller, att sådan tillverkning är synnerligen svår att upptäcka och beivra. Anledningen härtill såväl som till en avsevärd smyghandel med rusdrycker är tydligen att söka i de nuvarande restriktionerna, den rådande ringa lagliga försäljningen av spirituosa samt de synnerligen höga pris, som olagligen försålt brännvin kan betinga.

Under ett totalt tillverknings- och försäljningsförbud skulle utan tvivel sådan olaglig tillverkning och försäljning av brännvin i hög grad stegras, isynnerhet då framdeles råvaror för tillverkningen, särskilt socker, bli rikligt tillgängliga i allmänna handeln utan ransonering och till billigt pris.

Kontrollstyrelsen anser, att ett förbud oundgängligen kräver särskilda överallt verksamma övervakningsorgan, och att det torde taga åtskillig tid att skapa dylika organ. Ett omedelbart förbud bleve således dömt att ohjälpligt misslyckas till betydande ekonomisk skada för staten, till främjande av ett illojalt förvärvsbegär hos enskilda, till en alltmera utbredd missaktning för gällande lag och till överallt i landet förekommande lagöverträdelser, vilka det bleve synnerligen svårt att upptäcka, såvida icke allmän husvisitation och andra kränkande polisåtgärder skulle tillgripas. För förbudets upprätthållande skulle erfordras en mycket manstark och dyrhållen nykterhetsdetektivkår, utbredd över hela landet, vilken för att fullgöra sin uppgift mången gång komme

att utan verklig anledning kränka de enskilda hemmens helgd och bliva en fara för den medborgerliga friheten. Vid sidan av sådana övervakningsorgan komme med visshet att uppblomstra ett olidligt spioneri- och angivaresystem, vilket otvivelaktigt skulle menligt inverka på trevnaden och den lugna samlevnaden i landet.

I sitt uttalande påpekar kontrollstyrelsen på grund av verkställda undersökningar, vilkas resultat åskådliggöras i tab. I, att i samma mån tillgången på rusdrycker inskränkts under år 1917, användningen av denaturerad sprit och alkoholhaltiga preparat såsom berusningsmedel ökats, så att genom dessa vållade fylleriförseelser stegrats från 6.5 procent av samtliga fall under första kvartalet till 22.4 procent eller nära $\frac{1}{4}$ av hela antalet. Denna statistik stödjer sig på de för fylleri anhållnas egna uppgifter, vilka säkerligen icke omfatta alla de fall, då fylleriförseelser orsakats av mer eller mindre vidriga och hälsovådliga rusdrycks-surrogat, ty mången berusad, som använt sådana, blyges för att inför polis och domstol lämna uppgift därom. Och härtill komma de många, som använt dylika berusningsmedel, utan att det kommit till någon övervakande myndighets kännedom. I rätt många fall ha inträffat, att obotlig sjukdom och även döden orsakats genom förtärande av polersprit, träsprit o. d. Under ett rusdrycksförbud skulle, tillägger kontrollstyrelsen, sådana skadliga berusningssurrogat komma att spela en än mer framträdande och olycksdiger roll och i hög grad minska förbudets nykterhetseffekt. Innan den allmänna meningen långt mera än nu är fallet utdömt icke blott omåttlig, utan all förtäring av alkoholhaltiga drycker och sålunda gjort förbudet självt ganska överflödigt, måste alla dessa olägenheter förvärras genom en förbudslagstiftning, vars effektiva värde och möjlighet att upprätthålla väsentligen bliva beroende på den anslutning, den kan erhålla från den övervägande delen av befolkningen. En sådan anslutning är ingalunda för närvarande att påräkna. Därom torde icke råda mera än en mening bland dem, som verkligen känna stämningen inom landet i olika lager av befolkningen.

En brådstörtad och illa övervägd förbudslagstiftning skulle i vida kretsar betraktas som ett onödigt och olidligt tvang och vålla en ovilja, som komme att gå ut över icke endast den ensidiga nykterhetspolitiken, utan även över den sunda praktiska nykterhetsverksamhet, som onekligen utträttat mycket till fromma för sitt ideella och sedliga mål. Och därmed skulle långt ifrån främjas en vidsynt och övertygelsefast folknykterhet, en stark och uppfostrande folkmening mot allt missbruk, finare såväl som grövre, av alkoholhaltiga drycker. Endast med stöd av en

sådan fördomsfri folkmening kan ett varmt och ogrumlat nykterhetsintresse utvecklas och äga varaktigt bestånd.

Det är icke rimligt att beteckna alla dessa påvisade olägenheter av ett förbud såsom uppkonstruerade. Erfarenheter från länder, där en förbudslagstiftning införts, utgöra påtagliga bevis för att sådana bliva ett förbuds följder.

Kontrollstyrelsen visar genom ovederläggliga siffror i tabell II och III, att fylleriförseelserna i förbudsstaden Kristiania under år 1917 voro nära fem gånger så många som i Stockholm per tusen invånare, att intill 1911 dessa förseelser voro ungefär lika i Kristiania och Stockholm, men att efter år 1911 samma förseelser i Kristiania starkt stegrats, under det att förseelserna i Stockholm från och med år 1914 eller det år, då den individuella utminuteringskontrollen å brännvin infördes, varit stadda i säkert sjunkande. Detta bevisar tydligare än något annat, att den väg, man bör gå för vinnande av eftersträvad folknykterhet, icke är förbudets, men väl en klokt avvägd nykterhetslagstiftning, som steg efter steg säkert leder till målet.

Huru för övrigt förbudet verkat i Norge framgår med all önskvärd tydlighet av detektivchefen Söhns i Kristiania uttalande, vilket måste anses grundat på en fullständig kännedom om och inblick i förhållandena därstädes. Utskottet tillåter sig därur citera följande:

»Enligt de intryck jag fått flyta nu brännvin och andra sorters förbjuden spirituosa i så rikliga strömmar, att förbudet måste sägas vara en fiktion. Var och en, som är litet inne i förhållandena, lever inte heller i tron, att samhället är torrlagt, och förbudet har därför bismak av en pappersbestämmelse efter de erfarenheter man har om dess effektivitet. Och jag har intryck av att överträdelsena komma att tilltaga mer och mer, ju längre förbudet varar, och de ha ett sådant omfång, att om jag satte hela detektivkåren i arbete på skilda fält, skulle det inte tillnärmelsevis lyckas att komma på alla fall av olovliga transaktioner.

Folk, som vill ha brännvin och har råd att betala grova pris, kan enligt mitt förmenande få sådant i vilken utsträckning de önska. Det är ju inte bara genom direkt olovlig försäljning folk skaffar sig de så eftertraktade varorna — det flyter från flera kanaler: en del missbruka brännvin, som lämnats ut för tekniskt eller medicinskt bruk, och polisen har ständigt anmälningar om falska brännvinsrecept. Därtill kommer så den privata bränningen, som otvivelaktigt försiggår i betydande utsträckning, men som polisen inte har kunnat skaffa bevis för och som heller inte kan bevisa utan den mest hänsynslösa inkquisition och rannsaking i de privata hemmen.

Förhållandena på detta område erbjuda i det hela många betänkligheter och ha svåra skuggsidor. Det värsta är väl att en hel massa människor på detta sätt uppfostras till sidovörnad mot lagarna.»

Detektivchefens uppfattning var, att man för att komma ifrån de rådande olidlighetsförhållandena under förbudets egid borde övergå till

systemet med individuell kontroll eller just samma system, som i Sverige tillämpas och lagfästs på grund av riksdagens i fjol fattade beslut.

Ett annat uttalande från Norge, som bär erfarenhetens prägel, har avgivits av ordföranden i den norska nykterhetskommittén, professor Axel Holst, vilken tillhör den majoritet inom kommittén, som fordrar införande i Norge av det Brattska systemet i stället för det för sitt eget syfte fördärliga förbudet. Han yttrar bland annat:

»I Norge florerar som bekant nu under förbudet en mängd hälsovådliga surrogat. Något av det värsta i den vägen är en dryck, tillredd av mjölk, socker, russin och riven mesost. Den kallas »zeppelinare» och är så berusande, att folk äro döddruckna ett par dagar efter det de förtärt ett passande kvantum.»

Att i ena eller andra avseendet erhålla tillförlitliga underrättelser från Ryssland, som genom en kejsarlig ukas blivit förbudsland, är under nuvarande kaotiska förhållanden med press- och brevcensur hart när omöjligt. Det är tydligt, att förbudssukasen där till en början måste inverkat gynnsamt, om man jämför det därigenom inträdda tillståndet med den förut rådande allmänt utbredda dryckenskapsseden, vilken formligen uppmuntrades av staten, som på sitt brännvinsmonopol inbärgade betydande statsinkomster. Huru omfattande förbudet sedan kunnat upprätthållas är ännu outrett. Men brev till flere europeiska tidningar såväl som privata meddelanden därifrån vittna om att trots förbudet brännvinsbränning i ganska stor skala äger rum i skilda delar av det vidsträckta landet, utan att ens denna hantering behöver ske i lönnedom, och att företagsamma försäljare av vodkan göra sig goda inkomster på den begärliga varan. Nyligen har en storrysk representant vid besök i Berlin yttrat, att omständigheter snart kunna inträda, som leda till ett begränsat återvändande till statsmonopolet å tillverkning och försäljning av spirituosa. Ett dylikt monopol skulle betyda stora besparingar av spannmål, varav betydliga mängder användas till det hemliga brännvinsbrännandet.

Enligt »Huvudstadsbladet» uppdagades i Finland under förbudets första år icke mindre än 396 lönnbrännerier, och nitiska länsmän, som sökte hålla efter dem, avlägsnades utan vidare av den revolutionära folkviljans målsmän.

Från den nyvordna staten Ukraina uppgavs nyligen, att man där vore betänkt på att ånyo införa statsmonopol på tillverkning och försäljning av brännvin, när den enskilda företagsamheten på detta område allt mera vann utbredning och skördade guld.

Om förhållandena i Amerikas förbudsstater äro tillgängliga meddelanden lika mångskiftande som motsägande. Å ena sidan framhålles

officiellt även genom statistiska siffror, att förbudet verkat betydligt hämmande på dryckenskapslasten, ehuru det ingalunda förmått utrota den. Men å andra sidan vittna en mängd uttalanden i tidningar och i brev från Amerika, att dryckenskapen ännu frodas ganska bra där, trots förbudet, och att otaliga lönkrogar i förbudsstaterna finnas och få fortsätta sin verksamhet utan alltför kraftigt ingripande från polismyndigheternas sida.

De ekonomiska uppoffringar, som statsverket måste underkastas för genomförande av ett totalförbud, bleve utan tvivel mycket betydliga, vilket borde göra även en övertygelsefast förbudsvirrare betänksam. Nykterhetskommittén har ännu icke slutfört sina väntade beräkningar i detta avseende, vilka tydligen måste kräva ett betydande utredningsarbete för att kunna gälla såsom i någon mån tillförlitliga. Flyktigt framkastade antaganden och statistiska konstruktioner, sådana som återfinnas i motionen, kunna icke vinna tilltro hos dem, som utöva saklig kritik över desamma. Dessa fordra först tillfälle att efter en objektiv utredning kunna bedöma, vart en i statens ekonomi djupt ingripande lagstiftning leder, innan de taga ställning till frågan.

Att, såsom motionärerna förmoda, ett förbud även ur statsfinansiell synpunkt skulle vara en god affär är en paradox, som vederlägger sig själv. Statsverkets inkomster skulle under normal tid minska med över 50 miljoner kronor årligen, under det att staten fortfarande komme att utbetala betydande belopp (förlidet år 10,339,684 kronor) till kommuner, landsting och hushållningssällskap för mistade andelar av brännvinsmedlen. Statsverket måste, såsom kontrollstyrelsen i sitt yttrande framhåller, efter ett genomfört totalförbud, tillmötesgå ansevärd ersättningsanspråk för förlorade arbetsförtjänster från den talrika personal, som för närvarande är anställd hos brännvinsbolag, å utskänkningsställen, restaurationer, i spirituosa- och vinaffärer, bryggerier, reningsverk m. fl., och kunde icke undgå den såväl juridiska som moraliska ersättningsplikt, som måste bli en följd av att staten förbjuder eller väsentligen inskränker dessa hittills såsom lovliga ansedda näringsutövande. Dessa ersättningar kunna ännu icke ens tillnärmelsevis beräknas, men att de skola kräva ett hundratal miljoner kronor kan vara att förutse. Och detta i en tid då statens finanser äro i så hög grad ansträngda genom utomordentliga utgifter för folknärningen, krigstidslönetillägg och krigstidshjälp åt statsfunktionärer m. m.

Till nämnda ännu icke beräkneliga, men utan tvivel betydande utgifter, dels årliga, dels en kapitaliserad ersättningssumma en gång för alla, vilka staten genom en förbudslagstiftning skulle ådraga sig, komma

dryga årliga kostnader för de särskilda övervakningsorgan med centralstation sannolikt i Stockholm och med starka utgreningar i hela landet, vilka erfordras för att göra förbudet i någon mån effektivt. Enligt kontrollstyrelsens mening kräver nämligen ett förbud oundgängligen sådana särskilda organ, för att detsamma skulle bliva till något avsevärt gagn i nykterhetsavseende. Styrelsen anser för förbudets upprätthållande och övervakande den nuvarande ordningsmakten vara varken tillräcklig eller ens med hänsyn till sin organisation lämplig. Den av motionärerna föreslagna förbudsbarriären blir sålunda ingalunda tillräcklig. Det erfordras ock, för att begagna motionens eget bildspråk, att utpostera tusentals människor utmed barriären för att hindra vandrarna att kliva över denna och störta sig i alkoholismens bråddjup.

Och enligt kontrollstyrelsens säkerligen sakkunniga vittnesbörd erfordras åtskillig tid för skapandet av nämnda övervakningsorgan. Ett enligt motionärernas förslag omedelbart infört totalt rusdrycksförbud skulle alltså vara dömt att misslyckas. Såsom experiment skulle det komma att giva ett negativt resultat, vilket motionärerna svårligen torde finna önskvärt.

Motionärerna framhålla såsom en motvikt till de uppoffringar, som statsverket måste vidkännas för genomförande av ett totalförbud, den statsekonomiska roll det skulle spela, om icke omkring 127 miljoner årligen åtginge till rusdryckskonsumtion, förtäringen av pilsnerdricka sannolikt medtagen. Ja, de tyckas rent av föreställa sig, att dessa miljoner skulle komma staten på ett eller annat sätt till godo, enär de påpeka, att »ungefär hälften av denna summa förslår till de årliga räntebetalningarna på statens obligationsskuld» (sådan denna skuld var 1911), och att »alla statsanslag till folkskolor, läroverk, universitet, konstanstalter, tekniska läroverk, kyrkliga ändamål o. s. v., med ett ord hela ecklesiastikdepartementets budget skulle täckas av nämnda summa». Denna finansiella betraktelse, som otaliga gånger upprepats i nykterhetstalaresh föredrag, har naturligtvis på många verkat i hög grad imponerande. Den slutsatsen låg nämligen nära till hands att draga, att ett rusdrycksförbud skulle tillföra statskassan dessa många miljoner, som kunde användas till förutnämnda utgifter.

Men nationalekonomiskt sett är det, om det gäller inhemska produkter, icke någon som helst miljonvinst för det allmänna. Det är en vanlig penningcirkulation, en konsumtionens utbetalning till produktionen, som för sina varor erhåller denna ersättning till driften av sina särskilda företag, till förräntning av i dem nedlagda kapital och till avlöning av vid dem anställd personal, dessa företag, som staten måste

kännas skyldig att hålla skadeslösa, och vilkas personal måste av statsmedel tilldelas ersättning för förlorad arbetsförtjänst, om staten inför ett förbud.

Denna summa, som konsumtionen beräknas inbespara genom att icke omfatta alkoholhaltiga drycker, fördelas på en mängd händer, och för de enskilde med begränsade tillgångar, som icke använda denna sålunda uppkomna besparing till andra mer eller mindre skadliga förbrukningsartiklar, såsom tobak, kaffe eller dylikt, eller rent av till att på smygvägar skaffa sig oskäligt dyra berusningsmedel av ett eller annat slag, kan ju uppstå en rätt avsevärd vinst. Men staten torde icke kunna göra räkning på någon nämnvärd inkomstskatt för dessa sålunda fördelade miljoner. Däremot kan staten med visshet räkna med, att den förlorar större eller mindre del av sina skatteintäkter från de talrika företag, som måste nedläggas eller med stora uppoffringar omlägga sin drift. Staten får sålunda långt ifrån något till godo av de 127 kalkylerade miljonerna, att den tvärtom kommer att se sin inkomstskattesumma reducerad genom den minskade produktionen.

En nationalekonomisk vinst uppstår visserligen genom ett förbud mot import av viner och spirituosa i och för konsumtion, men ett sådant förbud kan utan tvivel medföra ekonomisk risk för varuutbyte mellan Sverige och utlandet. En minskad import av kaffe och en del andra njutningsmedel skulle äga vida större betydelse för vår handelsbalans.

Motionärerna ha såsom bevismateriel för ett totalförbuds ekonomiskt gynnsamma verkningar återgivit en förut i tidningarna synlig notis om de ryska sparbankernas insättnings- och uttagningsstatistik för åren 1913—1915, vilken visar en fortgående och betydlig stegring av det belopp, varmed insättningarna överstiga uttagningarna. Men detta vackra resultat av ökad sparsamhet i det vidsträckta landet kan icke enbart eller till övervägande del skrivas på rusdrycksförbudets konto. Det är säkerligen de till följd av krigstillståndet oerhört ökade prisen på jordbruksprodukter och andra förnödenhetsartiklar samt de mångdubblade arbetsprisen, som i väsentlig grad, oavsett förbudet, framkallat dessa massinsättningar. Jordbrukarna, som förut icke erhållit något nämnvärt överskott vid försäljning av sina alster utöver vad deras dagliga behov krävt, ha genom dessa prisförhöjningar sett sig i stånd att bespara en del för framtiden. Och samma är förhållandet med en del varuförmedlare samt arbetare med betydligt höjda löneinkomster.

Vi ha samma företeelse i Sverige i fråga om betydligt ökade in-

sättningar i sparbankerna och på sparkasseräkning i affärsbankerna. Men icke kan det med skäl påstås, att det särskilt är de genom gällande restriktioner till helnykterhet omvända drinkarne och s. k. måttlighetssuparne, som insätta de sparade beloppen. Dessa komma till största delen från jordbruksbefolkningen och från högt avlönade omtänksamma industriarbetare.

Herr Carl Gustaf Ekmans m. fl. motion, vilken som motivering återgiver vad riksdagens nykterhetsgrupp anförde i sina vid förlidets års riksdag i båda kamrarna framburna motioner, uttalar sig för ett tillfälligt förbud såsom ett socialt experiment i stor stil och slutar med samma hemställan som herr Bergmans motion, utom vad angår förbud mot import av rusdrycker.

Andra kammarens beslut i anledning av motioner dels av herr Vennerström m. fl., dels av herr Ingvarson m. fl. innefattar hemställan till Kungl. Maj:t om utfärdande skyndsammast möjligt av förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tillsvidare och till dess riksdagen annorlunda beslutar.

På grund av vad utskottet ovan anført mot införande av ett av motionärerna såsom provisoriskt betecknat rusdrycksförbud, vilket i realiteten bleve lika definitivt som varje annan av riksdagen beslutad och av Kungl. Maj:t sanktionerad lagstiftningsåtgärd, får utskottet hemställa, att första kammaren måtte besluta,

- 1:o) att motion nr 51 av herr Bergman m. fl. icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda;
- 2:o) att motion nr 63 av herr Ekman, Carl Gustaf, m. fl. icke måtte av kammaren bifallas;
- 3:o) att kammaren icke måtte biträda andra kammarens i förevarande ärende fattade beslut.

Stockholm den 23 maj 1918.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande vid beslutets fattande herrar Nylander, Danström, von Koch, Larson, Kjellgren, Tisell och Ström.

Reservation:

av herrar *von Koch* och *Larson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Alltsedan världskrigets utbrott har från de mest skilda håll påyrkats genomförande av tillfälligt rusdrycksförbud under kristiden. Detta krav har efter hand vuxit sig allt starkare och uppbäres nu av en mycket stark folkmening. Inom riksdagen ha dessa krav beaktats och bland annat föranlett nykterhetsgruppen, vilken som bekant består av ett mycket stort antal medlemmar, tillhörande alla partier, att genom sina styrelse-representanter väcka motioner i båda kamrarna angående tillfälligt förbud under kristiden. Dessa motioner ha städse bifallits i andra kammaren, varemot den första avslagit desamma vid 1917 års riksdag, dock med den knappa majoriteten av 72 röster mot 60.

Under dylika förhållanden är det omöjligt att karakterisera kravet på tillfälligt förbud såsom uppburet av någon övergående känslöstämning eller såsom varande uttryck för några få personers fantastiska hugskott. Bakom kravet står en inom olika samhällslager och partier rådande allvarlig önskan att under den allvarliga tid, som vi nu genomleva, söka skapa ökad styrka och uthållighet hos folket. Och med hänsyn till gångna tiders erfarenheter och rusdryckernas krafthämmande verkningar bör det ej förvåna, att man för att vinna detta mål särskilt framfört kravet på rusdrycksförbud.

• Visserligen är numera ett viktigt skäl för detta förbud, nämligen att livsmedel ej torde användas till rusdryckstillverkning, ej längre för handen i samma grad som förr, enär numera livsmedel endast i obetydlig utsträckning utnyttjas för nämnda ändamål. Men andra skäl, som anförts för det tillfälliga förbudet äro lika bärkraftiga nu som förr. Detta gäller framför allt kravet att under den ständigt rådande kris- och nödtiden allt sådant, som verkar nedsättande på folkets ekonomiska och moraliska motståndskraft, måste såvitt möjligt avlägsnas. Och om än restriktionerna medfört en glädjande förminskning av rusdryckernas skadegörelse, vittna dock erfarenheterna om, att de alltjämt utöva en fördärvlig verkan i en grad, som väl befogar åtgärder för deras totala avlägsnande.

De erfarenheter, som vunnits i andra länder, synas ock ge vid handen, att utvecklingen allt bestämdare går mot tillämpning av förbudstanken. Visserligen förekommer tendentiösa skildringar, vari förbudets verkningar beskrivas såsom otillfredsställande, exempelvis i Ryss-

land och Amerika, men de officiella uppgifter, som stått till buds, tala ett helt annat språk. Framför allt belysande är erfarenheten från Amerikas förenta stater, där förbudet praktiskt prövats i en del stater sedan lång tid, och där förutsättningarna för förbudstankens framsteg aldrig varit så stora som nu. Det är omöjligt att tänka sig, att, om, som från vissa håll påstås, förbuds försöken vore förfelade, kravet på ett över hela riket sig sträckande förbud förmått växa sig så starkt, att rikskongressen kunnat fatta beslut om förbudets genomförande.

Utskottet anser sålunda, att det så länge resta folkkravet på tillfälligt förbud under kristiden nu bör tillmötesgås. Av de vid detta års riksdag väckta motionerna i frågan anser sig utskottet närmast böra ansluta sig till den från riksdagens nykterhetsgrupp framförda (nr 63). Den skiljer sig emellertid från föregående års förslag därutinnan, att förbudet ej endast skulle gälla under kristiden utan »tillsvidare och tills riksdagen annorlunda beslutar». Då emellertid genom ett eventuellt sådant beslut riksdagens bestämmanderätt skulle kunna bindas av fastställandet eller upphävandet av förbudet, anser utskottet riktigare, att en viss tidsperiod, t. ex. till utgången av år 1920, bestämmes för det tillfälliga förbudets giltighet. Resultatet av försöket med detta förbud skulle då kunna bli avgörande för ett övergående till ett permanent förbud eller ett fortsättande av hittillsvarande restriktionssystem. Denna anordning synes så mycket lämpligare, som vid nämnda tidpunkt utredningen om det permanenta förbudet torde vara slutförd och övergången till permanent förbud lätt kunna ske.

Genom denna ändring torde ock de formella anmärkningar, som inom utskottet framställts mot motionen, kunna anses förfallna.

Utskottet har över motionerna inhämtat yttrande dels från kontrollstyrelsen, dels från kommerskollegium, och meddelas dessa yttranden som bilagor.

Vad angår kontrollstyrelsens yttrande utgör det en sammanfattning av de skäl, som oftast anföras mot förbudet, varför utskottet anser sig böra här upptaga desamma till närmare granskning.

Vad först angår de av kontrollstyrelsen antydda svårigheterna vid förbudets effektiva genomförande vill utskottet ingalunda förneka, att sådana kunna vara att förvänta; annat vore säkerligen ägnat att förvåna. Men däremot kan man ifrågasätta, huruvida dessa skulle vara särskilt framträdande »för närvarande». Tvärtom torde den långvariga och småningom skeende avvänjningen från alkoholbruk, som pågått under krigsåren, ha ökat utsikterna för att en förbudslag skulle kunna upprätthållas. Den omständigheten, att det nu enligt kontrollstyrelsen finnes

850,000 personer över 25 år, som erhållit motböcker, utgör intet bevis för att antalet konsumenter ökats. Bland dessa motboks innehavare finnas säkerligen många, som använda spritvaror blott för medicinskt eller tekniskt bruk, — vilket även under förbudstillstånd skulle tillåtas. Härtill kommer, att ett antal av dessa motboks innehavare ej äro förbudsmotståndare, men anse ingen anledning föreligga att, innan förbudet genomförts, helt avstå från användning av rusdrycker. Gentemot kontrollstyrelsens statistik över motboks innehavare kan erinras om 1909 års s. k. förbudsomröstning, som gav till resultat, att 1,884,298 personer över 18 år, d. v. s. 55.6 procent av befolkningen i denna åldersklass och 92.6 procent av dem, som deltagit i omröstningen, uttalade sig för förbudstanken.

Beträffande sedan vad kontrollstyrelsen anför om åtgärderna för att beivra förekommande fall av olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker, är det sant, att särskild omsorg bör ägnas häråt. Men säkerligen misstar sig styrelsen därutinnan, att det skulle vara svårare att utföra övervakningen under ett tillfälligt förbud än under nu rådande restriktionstider. Det torde förhålla sig tvärtom. Det ligger nämligen i öppen dag, att det skall vara lättare att upptäcka den olagliga tillverkningen och försäljningen, när fullständigt förbud råder, än när försäljning i större eller mindre grad är tillåten. *Varje* fall av berusning ger nämligen i förra fallet anledning till undersökning av orsaken, medan i senare fallet berusningen ju kunnat ske genom drycker, som åtkommit på fullt legitim väg.

Kontrollstyrelsen finner vissa svårigheter med ordnandet av övervakningen. Då emellertid styrelsen antyder, att olaga tillverkning f. n. förekommer i betydligt större omfattning än förr, måste ju denna fråga upptagas till prövning, oberoende av förbudets genomförande och kan sålunda ej sägas vara en olägenhet, som vållas av förbudet. För övrigt borde väl numer lättare än förr denna sak kunna ordnas i anknytning till de över hela landet skapade nykterhetsnämnderna, som bl. a. äro ålagda att övervaka nykterhetstillståndet på resp. orter.

Vad angår kontrollstyrelsens förmodan, att de s. k. rusdryckssurrogaten skulle menligt påverka det tillfälliga förbudets nykterhetseffekt, så må häremot erinras, att efter det man från nykterhetsvänligt håll sedan lång tid tillbaka gjort framställningar i saken, nu framlagts en kungl. proposition, avsedd att reglera försäljningen av nämnda surrogat. Då man får antaga, att den ifrågasatta lagstiftningen blir antagen vid innevarande riksdag, är det svårt att förstå, varför *detta* skäl mot förbudet nu framförts.

Beträffande styrelsens farhågor för de stora ersättningar till rusdrycksindustrien, som det tillfälliga förbudet skulle vålla staten, förhåller det sig så, att aldrig förr skulle dessa ersättningar kunna hållas inom så rimliga gränser som nu. Till stöd härför må erinras om, att bryggeriindustrien, som förut befarats skola bli det största hindret för förbudets genomförande, numer är omlagd, så att, även om förbud genomföres, ingen som helst ersättning kan ifrågakomma. Nämda industri tillverkar nämligen allenast sådana drycker, som skulle vara tillåtna under förbudsregim. Det är särdeles anmärkningsvärt, att denna omläggning kunnat ske utan någon förlust, ja att trots denna omläggning bryggeriindustrien kunnat väsentligt öka sina vinstsummor under de senare åren. Vad sedan angår det trettiotal kvarvarande spirituosa- och vinhandlare, som styrelsen anser skulle blottställas genom förbudet, må vara nog att erinra om, att antalet av dylika handlande numer än ytterligare nedgått, och att de återstående även förväntas bli avvecklade utan ersättning från statens sida, samt att de i alla händelser genom den nya försäljningslagens tillämpning förhindras bedriva någon detaljhandel. Att vidare anföra brännvinsbolagens förmenta nödvändiga existens såsom skäl mot förbudet, torde knappast vara allvarligt menat. Hittills har man väl betraktat dem som ett nödtvunget ont, som måste existera, så länge rusdrycksförsäljning tillåtes, men som i och med dennas upphörande utan vidare skulle försvinna. Som bekant ha också på grund av olika anledningar åtskilliga sådana bolag upphört att existera, och någon statsersättning har ej ifrågakommit. Någon svårighet torde de i varje fall ej medföra för det tillfälliga förbudet. I betydlig utsträckning skulle de kunna fungera, allrahelst som de under senare år alltmer slagit in på matservering, en verksamhet, som under nuvarande kristid är betydelsefullare än någonsin; och för ersättning till den del av personalen, som ej skulle finna sysselsättning, kan ju medel erhållas ur statens för dylika behov avsedda rusdrycksmedelsfond, och behöver anslag ur årsbudgeten således ej tillgripas.

Vad angår restauratörerna är det en känd sak, att dessa på grund av den stadigt minskade sprittillgången efterhand och i alltmer ökad utsträckning omlagt sin verksamhet att nästan uteslutande avse tillhandahållande av mat. Någon menlig inverkan på denna sunda utveckling kan förbudet ej åstadkomma. Någon ersättning till dessa restauratörer kan under sådant förhållande givetvis ej ifrågakomma.

Vad angår styrelsens jämförelse mellan fylleriförseelserna i Stockholm, Göteborg och Kristiania, erkänner styrelsen själv, att man ej får draga för vittgående slutsatser därav. Alla, som ägnat nykterhetsfrågan

något studium, veta ju också, att dylika jämförelser äro av föga eller intet värde, då ett flertal omständigheter, såsom befolkningens skaplynne och levnadssätt, orduingsmaktens instruktioner, befintliga surrogat m. fl. förhållanden inverka. Det är ju t. ex. känt, att Norge, som har att uppvisa en mycket låg alkoholkonsumtion, har ett vida större antal fylleriförseelser än exempelvis Danmark och Frankrike, där konsumtionen av rusdrycker är ofantligt mycket större. Men ingen vågar väl påstå, att Norge skulle vara mera nedsjunket i dryckenskap än de angivna länderna. Den jämförelse, som kontrollstyrelsen gör mellan förbuds- och restriktionssystem, är dessutom av intet värde, då nämligen förbudssystem ej är rådande i Kristiania, emedan viner av intill 12 procent alkoholhalt fritt försäljes. Vilken roll denna vinkonsumtion spelar framgår av statistiken från Kristiania under det s. k. julförbudet 18—31 december 1916, då icke allenast försäljning av spritdrycker utan även starkare viner voro förbjudna. Under tiden 1—17 december förekommo 69 dryckenskapsförseelser per dag, under julförbudet 18—31 december allenast 19.2. Då vinomsättningen efter den 3 januari 1917 åter blev fri, steg förseelsernas antal till 36.5 per dag.

Kontrollstyrelsen anför till slut, att genomförandet av ett tillfälligt förbud icke skulle ha någon större betydelse såsom experiment för att bedöma värdet av det permanenta förbudet. Även i detta avseende äro vi av en annan mening än styrelsen. Det torde tvärtom vara av en mycket stor betydelse, att ett sådant försök nu göres. Förbudsfrågan har ju nämligen under en rad av år vållat många heta strider, där känslorna spelat en framstående roll. En mycket stark folkmening har sedan årtionden tillbaka påyrkat förbudets genomförande, samtidigt som ett intensivt motstånd mot detsamma har gjort sig gällande. Det skulle obestridligt vara särdeles fördelaktigt, om ett försök kunde göras så att erfarenheterna finge falla utslaget. Ett sällsynt gynnsamt tillfälle att företaga ett dylikt försök erbjuder sig nu. Såsom förut framhållits har svenska folket efterhand nödgats alltmer vänja sig av med användningen av alkoholhaltiga drycker, och det utgör därför icke något stort och riskabelt steg att nu övergå till förbudsståndpunkten. Vidare har kristiden fört därhän att de stora statsersättningar, som rusdrycksindustrien förr påyrkade i händelse av förbudets genomförande, nu icke behöva ifrågakomma. Såväl folkpsykologiska som statsfinansiella skäl tala sålunda för att nu företaga det försök, som förr eller senare icke kan undvikas.

Utskottet önskar till sist framhålla, att under den ödesdigra tid, som vi nu genomleva, det är varje nations plikt att rusta sig för det

återuppbyggningsarbete, som stundar efter världskrigets slut. Övertygat om, att ett av de medel, som skulle skänka vårt folk nya krafter och möjligheter till detta arbete, är avlägsnandet av rusdrycksbruket, som så länge förlamat oss och åsamkat landet så mycket elände, anser utskottet tidpunkten vara inne att åtminstone göra ett försök i denna riktning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet föreslå, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställes, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tillsvidare och intill utgången av år 1920»

samt av herr *Ström*, som yrkat att utskottet måtte föreslå första kammaren att godkänna den av herr *Bergman* m. fl. väckta motionen.

Billaga 1.

Till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom remiss den 12 februari 1918 har Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva och till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott överlämna yttrande över följande inom första kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 51 av herr Bergman m. fl. angående skrivelse till Konungen ifråga om provisoriskt förbud mot vissa alkoholhaltiga dryckers tillverkning, införsel och försäljning,

nr 52 likaledes av herr Bergman m. fl. angående skrivelse till Konungen ifråga om ersättning åt personer, anställda uti industrier, som drabbas av provisoriskt rusdrycksförbud, m. m., samt

nr 63 av herr Carl Gustaf Ekman m. fl. angående skrivelse till Konungen med begäran om utfärdande av tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker.

I anledning härav får kontrollstyrelsen anföra följande.

De i motionerna nr 51 och nr 63 framställda yrkandena torde sakligt sett få anses väsentligen sammanfalla. I båda yrkas, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa därom, att förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker utfärdas att gälla tillsvidare och att förbudet icke upphäves utan riksdagens medgivande. Det i motionen nr 51 gjorda yrkandet är emellertid såtillvida vidsträcktare, att det omfattar förbud dels mot införsel av rusdrycker, dels mot tillverkning och försäljning av pilsnerdricka, vilken maltdryck enligt den i rusdrycksförsäljningsförordningen antagna terminologien icke benämnes rusdryck.

Kontrollstyrelsen tillåter sig erinra därom, att vid närmast föregående riksdagar väckts förslag om utfärdande av förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker *under rådande kristid*. Från dessa förslag skilja sig de nu väckta motionerna i det avseendet, att förbudet skulle upphävas utan riksdagens medgivande. Motivet härtill framstår särskilt i den av herr Bergman m. fl. väckta motionen nr 51. Enligt denna motion är avsikten, att förbudet skall äga bestånd, intill dess den pågående officiella utredningen angående ett permanent förbud blivit slutförd och därpå grundade förslag kunnat av riksdagen prövas. Med hänsyn härtill torde det föreslagna tillfälliga förbudet kunna anses såsom en övergångsform till det permanenta förbudet. Därest riksdagen skulle uttala sig för det tillfälliga

förbudet i den nu framlagda formen, kan riksdagen därmed också sägas hava tagit ståndpunkt till det permanenta förbudet.

Under erinran att Kungl. Maj:t den 17 november 1911 uppdragit åt nykterhetskommittén att verkställa en allsidig utredning rörande allmänt rusdrycksförbud, vilken utredning för närvarande icke föreligger avslutad, finner sig kontrollstyrelsen med hänsyn härtill sakna anledning att ingå på frågan om ett permanent förbud.

Vidkommande därefter frågan om ett tillfälligt rusdrycksförbud, avsett att upphöra, när normala förhållanden inträtt, tillåter sig kontrollstyrelsen att anföra följande.

Enligt styrelsens mening hava motionärerna underskattat de svårigheter, som möta vid ett tillfälligt förbuds effektiva genomförande. Det är nämligen icke tillräckligt, att ett dylikt förbud stadgas i lag, utan förbudets värde och betydelse är väsentligen beroende på dess utförande och den anslutning, det erhåller från den övervägande delen av befolkningen.

I sistnämnda avseende vill kontrollstyrelsen uttala som sin mening, att för närvarande en dylik anslutning icke är att förvänta i den omfattning, som motionärerna synas förmena. Det finnes sålunda bland befolkningen ett betydande antal konsumenter av rusdrycker, något som framgår därav, att antalet motboksinnehavare, oaktat mycket stränga grundsatser iakttagas vid utlämnande av motböcker, nu uppgår till omkring 850,000 personer över 25 år. Otvivelaktigt har man icke att förvänta något *säkert* stöd från ifrågavarande betydande befolkningsgrupper vid upprätthållande av ett tillfälligt förbud.

De erfarenheter, som under nu rådande synnerligen inskränkta försäljning av rusdrycker vunnits beträffande svårigheten att effektivt upprätthålla gällande bestämmelser, äro enligt styrelsens mening ägnade att giva en föreställning om de svårigheter, som skulle möta genomförandet av ett tillfälligt rusdrycksförbud.

Ifrågavarande svårigheter hava huvudsakligen visat sig härfläta ur olaga tillverkning av rusdrycker, olaga försäljning av dessa drycker samt missbruk av sprit- och alkoholhaltiga varor för andra ändamål än förtäring.

En olaga tillverkning av brännvin torde för närvarande äga rum i en betydligt större omfattning än vad tidigare varit fallet. oaktat tillgången på de ämnen, av vilka brännvin framställes, är synnerligen knapp. En av anledningarna till den ökade olaga tillverkningen torde vara den rådande ringa försäljningen av brännvin och de synnerligen höga pris, som olagligen försålt brännvin betingar. Den olaga tillverkningen av brännvin — i all synnerhet där den äger rum i mindre skala och i skydd av hemmets helgd — är emellertid synnerligen svår att upptäcka och beivra. Under ett totalt försäljningsförbud är det sannolikt, att ännu flera överträdelser av tillverkningsförbudet skulle komma att äga rum. För att upprätthålla ett förbuds effektivitet är det därför erforderligt, att särskild omsorg ägnas åt uppspårandet och beivrandet av överträdelser av detsamma. Härför torde emellertid den nuvarande ordningsmakten vara varken tillräcklig eller ens med hänsyn till sin organisation lämplig. Enligt kontrollstyrelsens mening kräver ett förbud oundgängligen särskilda övervakningsorgan, centralt ledda och lokalt verksamma. Emellertid torde åtskillig tid krävas för skapandet av dylika övervakningsorgan.

Särskilda åtgärder skulle också behöva vidtagas för att, i händelse ett förbud genomfördes, förhindra olaga försäljning av brännvin. Förutom anordnande av de ovannämnda speciella övervakningsorganen, erfordras det att avlägsna den källa

till olaga försäljning, som hopandet av rusdrycker, särskilt viner, på enskilda händer innebär. Vinförsäljningen har hittills utövats väsentligen av enskilda personer. som torde innehava icke obetydliga lager. Till förhindrande av dessa lagers försäljning under ett tillfälligt förbud vore det erforderligt, att lagren lades under beslag och kontroll.

Den undersökning beträffande fylleriförelseerna, som på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställes av socialstyrelsen och vars resultat för år 1917 ifråga om olika slag av berusningsmedel äro sammanfattade i tabell I, ådagalägger att, i samma mån som tillgången på rusdrycker inskränkts under år 1917, användningen av denaturerad sprit och alkoholhaltiga preparat såsom berusningsmedel ökats. Medan under första kvartalet av år 1917 fylleriförelseerna orsakats av sistnämnda rusdryckssurrogat allenast i 6.5 procent av samtliga fall, uppgick motsvarande siffra under sista kvartalet av samma år till 22.4 procent eller nära $\frac{1}{4}$ av hela antalet. Detta sammanhänger med att tillhandahållandet av den denaturerade spriten och de alkoholhaltiga preparaten icke är reglerat med hänsyn till en restriktiv lagstiftnings krav. Under ett tillfälligt rusdrycksförbud skulle otvivelaktigt dessa preparat spela en än mera framträdande roll. Enligt kontrollstyrelsens mening skulle därför ett tillfälligt förbuds nykterhetseffekt i hög grad menligt påverkas av ifrågasvarande surrogat.

Till de ovannämnda svårigheterna för genomförande av ett tillfälligt rusdrycksförbud komma svarigheter av ekonomisk natur. I detta avseende anser styrelsen, att därest staten direkt förbjuder försäljningen av rusdrycker, en både juridisk och moralisk ersättningsplikt gent emot såväl försäljarna som ock deras personal kan uppkomma. Där staten genom förbudet avbryter utövningen av en koncessionerad rättighet, torde juridiskt en ersättningsplikt föreligga, och må i detta avseende allenast hänvisas till professor V. Lundstedts i del V av nykterhetskommitténs betänkanden (sid. 417 och följande) intagna avhandling i ersättningsfrågan. Där en koncessionerad rättighet icke föreligger, kan det ifrågasättas, huruvida icke staten både av moraliska skäl och ur billighetssynpunkter bör lämna ersättning.

Till vilka belopp dessa ersättningar skulle uppgå, beror givetvis på den tillfälliga förbudstidens längd och efter vilka grunder ersättningen skulle utgå. Med hänsyn härtill kan icke ens en ungefärlig siffra angivas rörande ersättningens belopp. Kontrollstyrelsen tillåter sig emellertid att i berörda avseende erinra om följande grupper av försäljare, som synas komma ifråga till ersättning.

Vad först brännvinsförsäljningsbolagen beträffar, äro bolagen skyldiga att avstå hela sin nettovinst till staten. På grund härav hava bolagen icke kunnat upplägga fonder för att möta dåliga tider. Därest försäljningen förbjödes, stå dessa bolag utan tillgångar. De hava emellertid förpliktelser på grund av affärsavtal — ofta fleråriga, såsom hyresavtal (bolagens årliga hyressumma uppgick år 1915 till cirka 1.35 miljoner kronor) — och med hänsyn till personalen (i löner och arvoden utbetalades år 1915 2.96 miljoner kronor). Såsom en möjlig utväg att komma ifrån ersättningskraven har det framkastats, att bolagen skulle fortsätta med matserveringsverksamheten samt med försäljningen av sprit för tekniska och likartade ändamål. På de flesta orter hava bolagen emellertid låtit enskild person driva matserveringsverksamheten å utskänkningsställena och draga i följd härav icke någon vinst av denna verksamhet. Försäljning av sprit för tekniska och likartade ändamål är av så liten omfattning ($\frac{1}{80}$ av hela försäljningen) att den vid ett försälj-

ningsförbud torde få övertagas av andra försäljare, enär de »torrlagda» bolagen icke utan påläggande av en oerhörd onkostnadsprocent skulle kunna sälja dylik sprit.

Vad övriga försäljare beträffar, finnes det ett antal av omkring 300 restaurörer. Många av dessa hava baserat sin ekonomi på rusdrycksförsäljningen och kunna icke utan djupgående rubbningar omlägga denna ekonomi utan tillräcklig övergångstid. De hava ej sällan fleråriga hyreskontrakt samt förpliktelser gent emot sin personal. Vidare finnas ett 30-tal innehavare av spirituosa- och vinaffärer samt ett 40-tal handlande, som uteslutande försälja vin. Dessa försäljares ekonomi skulle helt och hållet omstörtas av ett försäljningsförbud och deras personal blottställas.

Genom ett tillfälligt försäljningsförbud skulle jämväl reningsverken få sin verksamhet väsentligt försämrad ur ekonomisk synpunkt.

De högst betydande inskränkningar, som hittills vidtagits i handeln med alkoholhaltiga drycker, hava varit så beskaffade, att ersättningsanspråk icke framställt eller med något fog kunnat göras gällande. Det har varit bristen på varor och nödvändigheten att reservera livsmedel för deras egentliga ändamål, som bland annat motiverat dessa inskränkningar. I dessa omständigheter har en näringsidkare måst finna sig utan att kunna resa ersättningskrav. Ett helt och hållet annat läge skulle emellertid beträffande ersättningsfrågan komma att uppstå, därest statsmakterna ur nykterhetssynpunkt förbjöde försäljning av alkoholhaltiga drycker. Ersättningsanspråk skulle nämligen då med fog kunna göras gällande.

Efter den framställning, kontrollstyrelsen sålunda lämnat beträffande de svårigheter, varmed genomförandet av ett tillfälligt förbud äro förknippade, vill styrelsen övergå till att undersöka, huruvida ett tillfälligt förbud kan innebära några väsentliga vinster i nykterhetsavseende utöver dem, som redan vunnits genom gällande förbud och restriktioner.

I detta hänseende tillåter sig kontrollstyrelsen att erinra,

att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 22 september 1917 förbjudit all tillverkning av brännvin under tillverkningsåret 1917—1918 med undantag för sådan tillverkning, som äger rum i sammanhang med pressjästberedning, eller vid bränneri, där brännvinet framställs av avfallslut från sulfitecellulosatillverkning,

att vid de skattepliktiga bryggerierna, enligt av folkhushållningskommissionen meddelade föreskrifter, maldrycker med högre stamvörtstyrka än 7 procent icke få tillverkas samt till maldrycker med en stamvörtstyrka, överstigande 4 procent men ej 7 procent, endast en begränsad kvantitet malt får användas,

att alkoholhalten i de maldrycker, som nu tillverkas, torde uppgå till högst $2\frac{1}{2}$ volymprocent.

att på grund av införselsvärigheterna importen av brännvin till riket är betydligt minskad,

att försäljningen av brännvin är synnerligen inskränkt genom kungörelsen den 22 september 1917 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin m. m.,

att, på grund av den genom nådiga brevet den 25 maj 1917 företagna fördelningen av brännvin, all försäljning av brännvin i detalj (utminuterung och utskänkning) är begränsad till 2,100,000 liter i kalenderkvartalet, under det att mot-

svarande försäljning i medeltal per kvartal under år 1915 uppgick till 9,600,000 liter, samt

att tillgången på alkoholstarka viner (äkta portvin, sherry och madeira) uppgives vara synnerligen knapp.

För närvarande råder sålunda ett tillstånd, som står på gränsen till totalförbud, något som bland annat fått ett uttryck i den starka nedgången i fylleriförseelserna. Det har jämväl av motionärerna uti motionen nr 63 framhållits såsom ett glädjande faktum, att fylleriförseelserna visat en avsevärd tillbakagång. Enligt ligt motionärernas mening finge emellertid detta förhållande icke undanskynna, att fylleriförseelserna likvisst förekomme i en utsträckning, som icke stode väl tillsammans med den fysiska och andliga krafthushållning, tidens hårda vederböda krävde av vårt folk. Enligt kontrollstyrelsens mening hava fylleriförseelserna nedbringats så betydligt, att det kan ifrågasättas, huruvida man genom ett tillfälligt förbud skulle kunna nå mycket längre. I detta avseende tillåter sig kontrollstyrelsen att anställa en jämförelse dels mellan fylleriförseelserna i Stockholm, Göteborg och Kristiania under åren 1916 och 1917, dels mellan fylleriförseelserna under år 1917 och under augusti månad 1909, då den stora arbetsinställelsen ägde rum.

I tabell II och III, som äro bilagda detta utlåtande, äro sammanställda uppgifter angående fylleriförseelserna i Stockholm, Göteborg och Kristiania för varje månad under senare år samt antalet fylleriförseelser per tusen invånare i nyssnämnda städer.

Ifrågavarande uppgifter torde böra ses mot bakgrunden av de förhållanden, som under åren 1916 och 1917 rådde i dessa städer ifråga om försäljning av rusdrycker.

I Stockholm (folkmängd den $\frac{1}{1}$ 1916 398,639 invånare) och Göteborg (folkmängd den $\frac{1}{1}$ 1916 186,365 invånare) rådde under år 1916 ifråga om utminuterung av brännvin den individuella försäljningskontrollen — i Stockholm med viss begränsning och i Göteborg utan fastställd begränsning; utskänkningen av brännvin var endast obetydligt inskränkt och försäljningen av vin och öl var i det närmaste lika fri som under åren före kriget. Under året 1917 gällde i nämnda städer ifråga om försäljning av rusdrycker strängare restriktioner: intill den 24 april utminuterades högst två liter brännvin i kalendermånaden och fick utskänkning av brännvin äga rum endast i samband med måltid; under tiden 24 april — 31 maj rådde förbud mot försäljning av brännvin och från den 1 juni till utgången av året utminuterades högst två liter brännvin i kalenderkvartalet och skärptes ytterligare restriktionerna ifråga om brännvinsutskänkningen; handeln med vin var underkastad i huvudsak samma inskränkningar som under 1916 och försäljningen av starkare maltdrycker upphörde på grund av tillverkningssvårigheter under mitten av året samt försäljningen av pilsnerdricka under årets sista månader. I Kristiania (folkmängd omkring 250,000 invånare) rådde enligt uppgifter, som blivit meddelade kontrollstyrelsen, intill den 18 december 1916 icke några särskilda inskränkningar ifråga om utminuterung eller utskänkning av rusdrycker. Den 18 december 1916 förbjöds såväl utminuterung som utskänkning av spirituosa och viner. Däremot påbjöds icke någon inskränkning ifråga om försäljningen av öl, Den 8 januari 1917 tilläts åter utskänkning av vin utan tidsinskränkning, under det att utminuterung av vin medgavs mellan klockan 10 och 12 förmiddagen samt klockan 2 och 5 eftermiddagen. I början av juni månad 1917 förbjöds all utminuterung och utskänkning av viner

över 12 procent och under senare hälften av året lär försäljning av maltdrycker över 2½ procent på grund av ett under juni månad tillkommet tillverkningsförbud icke hava förekommit. Under hela år 1917 har alltså i Kristiania rätt brännvinsförbud och under senare hälften av året jämväl förbud mot försäljning av starkare viner och öl.

Med hänsyn till dessa bestämmelser om försäljning av rusdrycker under år 1917 i Stockholm och Göteborg å ena sidan och i Kristiania å den andra, kunde man vänta sig, att fylleriförseelserna i Kristiania skulle vara betydligt mindre än i Stockholm och Göteborg. Såsom framgår av tabell II och III, äro förhållandena i själva verket motsatta *I Stockholm var antalet fylleriförseelser år 1917 9 per tusen invånare mot 43 per tusen invånare i Kristiania; och voro således fylleriförseelserna nära fem gånger så många i Kristiania som i Stockholm.* Under senare halvåret 1917 var antalet förseelser per tusen invånare 7 i Stockholm mot 33 i Kristiania. oaktat det i Kristiania rådde förbud mot all försäljning av rusdrycker utom svagare viner. Tabell III giver vid handen, att intill år 1911 fylleriförseelserna i Kristiania och Stockholm voro ungefär lika många per tusen invånare, men att efter år 1911 dessa förseelser i Kristiania starkt stegrats, under det att förseelserna i Stockholm från och med år 1914 eller det år, då den individuella utminuteringskontrollen å brännvin infördes varit stadda i ett säkert sjunkande.

Enligt kontrollstyrelsens mening få icke några alltför vittgående slutsatser dragas ur ovan anförda uppgifter. Dessa uppgifter kunna icke anses visa, att ett rusdrycksförbud under alla omständigheter skulle vara sämre än exempelvis en sådan restriktiv lagstiftning, som nu råder i Sverige. Däremot torde uppgifterna visa, att ett rusdrycksförbud icke *under alla omständigheter* är det radikala grepp, som avlägsnar alkoholen som rusdryck. Skall detta senare äga rum, fordras det något vida mer än enbart en lagstiftningsakt; det fordras en utbredd allmän opinion, som stöder förbudslagstiftningen och det fordras väl genomtänkta och effektivt utförda verkställighetsåtgärder.

Motionärerna i motionen nr 51 hava för att bevisa lämpligheten av ett rusdrycksförbud lämnat en redogörelse angående rusdrycksförbudets lyckliga verkningar i Ryssland. Enligt styrelsens mening få icke heller alltför vittgående slutsatser dragas av denna redogörelse. Motionärerna hava nämligen icke visat, att förhållandena i Ryssland vore gynnsammare än verkningarna av den restriktiva lagstiftning som i Sverige varit gällande under år 1917 och som ännu gäller. Därjämte må erinras, att rusdrycksförbudet i Ryssland tillkommit under extraordinära förhållanden, som underlättat dess tillämpning, och att det för närvarande icke kan avgöras, huruvida förbudet i Ryssland kommer att bliva av någon bestående natur.

Motionärerna hava i motionen nr 51 erinrat om erfarenheterna under den stora arbetsinställelsen år 1909, då det under cirka en månad (augusti) rådde ett förbudstillstånd som enligt motionärernas egen utsago »på många ställen kom ett verkligt totalförbud mycket nära». Under nämnda månad förekommo enligt den av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik utarbetade officiella redogörelsen för lockouterna och storstrejken i Sverige år 1909 (sid. 43), 380 fylleriförseelser i Stockholm (ej 168 förseelser, som motionärerna uppgivit) samt 1,244 förseelser i hela riket. I anledning härav vill kontrollstyrelsen erinra, att fylleriförseelserna i Stockholm sedan april månad 1917 icke under någon månad uppgått till 380 och

att fylleriförseelserna i medeltal för månad i hela riket under sista kvartalet av år 1917 uppgått till 1.428.

Det anförda torde ådagalägga, att man med en restriktiv lagstiftning kan komma lika långt som med ett *utan noggrannare förberedelser* genomfört rusdrycksförbud.

Med hänsyn till den uppfattning, som kontrollstyrelsen hyser beträffande svårigheterna att genomföra ett tillfälligt rusdrycksförbud, och den ringa vinst, som ett dylikt förbud i praktiken skulle visa sig hava framför gällande restriktiva bestämmelser, måste enligt kontrollstyrelsens mening starka betänkligheter resa sig mot att vidtaga de åtgärder, varigenom staten skulle iklädas en betydande ersättningskyldighet. Därest det avses, att förbudet skall bliva endast tillfälligt och försäljningen efter kristidens utgång ånyo lösgives, skulle de ekonomiska uppostringarna för det tillfälliga förbudet hava blivit gjorda förgäves. Det tillfälliga förbudet kan sålunda sägas hava ett permanent förbuds nackdelar, utan att hava någon av ett dylikt förbuds fördelar. För de tillfälliga och enligt kontrollstyrelsens mening problematiska fördelarna av ett tillfälligt förbud, torde de kostnader, som staten skulle få vidkännas för förbudet, vara allt för stora.

I såväl motionen nr 51 som motionen nr 63 har såsom ett skälför genomförande av tillfälligt förbud framhållits, att en sådan åtgärd skulle vara av intresse såsom ett experiment i stor stil för bedömande av verkningarna av ett totalt förbud. Enligt styrelsens mening skulle emellertid ett dylikt experiment bliva föga belysande. De erfarenheter, som kunna vinnas av ett under nu rådande abnorma förhållanden genomfört rusdrycksförbud, torde icke utan vidare låta sig överföras på ett förbud, som vore avsett att bestå under normala förhållanden. Då vidare enligt kontrollstyrelsens mening ett permanent förbud kräver synnerligen noggranna och väl planlagda övervakningsanordningar samt jämväl åtgärder i övrigt, vilkas vidtagande erfordrar betydligt mera tid än vad som står till buds för genomförande av ett tillfälligt förbud, bleve ett dylikt förbud såsom ett experiment för att bedöma värdet av ett permanent förbud utan någon större betydelse.

Stockholm den 22 april 1918.

FREDRIK ZETHELIUS.

Einar J:son Thulin.

Tab. I. Preliminära uppgifter rörande fylleriförseelserna under år 1917 fördelade efter berusningsmedel.

	1 kvartalet		2 kvartalet		3 kvartalet		4 kvartalet		Hela året 1917	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Antal fylleriförseelser där huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits	6,257	100.0	4,653	100.0	4,243	100.0	3,029	100.0	18,182	100.0
Därav förorsakade av spritdrycker	1,103	17.6	492	10.6	394	9.3	509	16.8	2,498	13.7
vin	156	2.5	211	4.5	313	7.4	278	9.2	958	5.3
öl	1,189	19.0	994	21.3	681	16.0	185	6.1	3,049	16.8
spritdrycker och vin	74	1.2	71	1.5	152	3.6	193	6.4	490	2.7
» » öl	2,397	38.3	1,246	26.8	895	21.1	702	23.2	5,240	28.8
» vin och öl	327	5.2	265	5.7	438	10.3	216	7.1	1,246	6.8
vin och öl	607	9.7	761	16.4	815	19.2	267	8.8	2,450	13.5
denaturerad sprit	317	5.1	361	7.8	264	6.2	279	9.2	1,221	6.7
tekniska preparat	87	1.4	252	5.4	291	6.9	400	13.2	1,030	5.7

Tab. II. Antalet fylleriförseelser i Stockholm, Göteborg och Kristiania.

M å n a d	Stockholm ¹⁾			Göteborg ¹⁾			Kristiania ²⁾		
	1913 ³⁾	1916	1917	1912 ³⁾	1916	1917	1915	1916	1917
Januari	1,108	741	484	591	571	364	963	1,332	981
Februari	1,116	725	404	723	662	440	1,153	1,612	1,153
Mars	1,327	719	497	917	676	458	1,489	1,621	1,223
April	1,699	967	364	814	800	333	1,397	1,821	1,554
Maj	1,522	817	272	975	690	149	1,394	1,630	1,138
Juni	1,304	824	248	826	681	293	1,195	1,480	677
Juli	1,333	848	278	684	693	277	1,274	1,696	756
Augusti	1,689	933	297	1,000	699	251	1,450	1,824	784
September	1,906	884	210	986	715	244	1,635	1,762	789
Oktober	1,946	897	164	908	656	272	1,666	2,070	749
November	1,437	782	208	853	627	148	1,521	1,721	639
December	1,309	740	234	826	612	96	1,400	1,300	606
Summa	17,696	9,877	3,656	10,103	8,082	3,325	16,537	19,869	11,049

¹⁾ Bötfallda fylleriförseelser; för 1917 anhållna för fylleri.

²⁾ Anhållna för fylleri; häri ej inberäknade fylleriförseelser utan att anhållan skett.

³⁾ Året före den individuella utminuteringskontrollens införande.

Tab. III. Antal fylleriförseelser per 1,000 invånare i Stockholm, Göteborg och Kristiania.

	Å r													
	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
Stockholm	43	44	38	43	47	45	50	41	48	46	31	29	24	9
Göteborg	45	52	53	48	43	45	49	50	55	48	43	40	40	17
Kristiania	52	45	44	41	41	43	52	62	68	66	59	65	78	43

Anm. Under sista halvåret 33 per tusen i Kristiania (4,323) mot endast 7 per tusen i Stockholm (1,391).

Bilaga 2.

Stockholm den 2 maj 1918.

Till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss har kungl. kommerskollegium anbefallts avgiva och till Eder överlämna yttrande över en av herr Bergman m. fl. inom riksdagens första kammare väckt motion nr 51 angående provisoriskt förbud mot vissa alkoholhaltiga dryckers tillverkning, införsel och försäljning med hänsyn till gällande handels-traktater.

I anledning härav får kollegium meddela, att gällande handelstraktater, såvitt kollegium kan finna, icke lägga hinder i vägen för genomförandet av det i motionen avsedda förbud.

K. A. FRYXELL.

*Nils Carlsson.**Ivar Nilson.*